

В. Ф. Кудрявцевакандидат педагогічних наук, доцент,
завідувач кафедри англійської мови в судноводінні
Херсонської державної морської академії

МОЖЛИВОСТІ РЕАЛІЗАЦІЇ ГЛИБИННОГО НАВЧАННЯ В КУРСІ МОРСЬКОЇ АНГЛІЙСЬКОЇ МОВИ

У статті звертається увага на необхідність зміни освітньої парадигми з поверхового навчання на глибинне навчання. Мета статті – описати організаційно-методичні можливості застосування окремих компонентів глибинного навчання, обраних для впровадження, у навчанні англійської мови студентів морських навчальних закладів в умовах комунікативного навчання. Маючи успішний досвід впровадження комунікативного підходу до навчання морської англійської мови, автор цілком слушно зауважує, що його принципи схожі на певні ознаки глибинного навчання, наприклад, навчання «від студента», активне залучення, зв'язок змісту навчальних завдань із реальним життям. Описуються перші кроки навчання викладачів теоретичних аспектів глибинного навчання. Дослідник зупиняється на тих результатах комунікативного навчання, які можуть стати основою для системної роботи над розвитком умінь викладачів і студентів через розпитування, на основі розроблення проектів і застосування комбінованого навчання. Представлено деякі організаційно-методичні аспекти поступового переходу до глибинного навчання, серед яких – майстерність ставити питання, необхідність цілеспрямованого розроблення переліку можливих проектів у вивченні морської англійської мови, використання навчальної Інтернет-платформи для застосування технології «перевернутий клас». Стверджується, що практичне освоєння нової технології навчання, яким є глибинне навчання, варто здійснювати лише, якщо студенти розуміють його цілі й доцільність для них. Важливо, що подальші дослідження планується проводити в міждисциплінарному вимірі на основі розроблення концептуальних засад глибинного навчання в морському навчальному закладі.

Ключові слова: глибинне навчання, комунікативний підхід, навчання через розпитування, проектна робота, комбіноване навчання.

Постановка проблеми. Підвищення конкуренції в галузі міжнародного морського судноплавства, особливо на тлі зменшення міжнародних перевезень в умовах економічного спаду і зростання кількості випускників морських навчальних закладах у пострадянських країнах, серед яких – Україна, Азербайджан, Грузія, Латвія, Литва, Казахстан, нові пріоритети молодих студентів стосовно власного розвитку, безпрецедентні можливості користування інформаційними технологіями – ці та інші виклики ставлять перед викладачами нові завдання, пов'язані з переосмисленням своєї ролі в навчальному процесі. Від навчальних закладів очікують персоналізованого підходу до студента для опанування ним умінь, необхідних для успішного кар'єрного зростання в наш час.

Теорія глибинного навчання, кількість послідовників якого зростає, цілком відповідає потребам навчання нинішнього студентства, оскільки її основним лейтмотивом є переорієнтація з навчання студента викладачем на організацію ним самонавчання й самокерування, для чого викладач має засвоїти нові навчальні технології. Термін «глибинне навчання» визначається як засвоєння студентами матеріалу, що стимулює критичне мислення, вирішення проблем, співпрацю і самостійне навчання.

Аналіз останніх досліджень і публікацій.

Більшість теоретичних доробків і практичних досліджень стосовно глибинного навчання здійснюється американськими науковцями. Глибинне навчання передбачає оволодіння шістьма компетенціями, необхідними студентам для успішного життя в нинішній час: ефективно спілкуватися, співпрацювати, критично мислити й розв'язувати складні проблеми, володіти змістом навчання, навчитися вчитися, бути налаштованим на самонавчання.

У звіті групи науковців стверджується, що глибинне навчання розвиває вміння, які потрібні у XXI сторіччі, такі як інновація, креативність, творче розв'язання проблем: «Коли метою є підготовка студентів бути успішними в розв'язанні нових проблем та адаптації до нових ситуацій, тоді потрібне глибинне навчання» [1, с. 70].

У багатьох публікаціях підкреслюється необхідність розвивати такі ключові уміння, як «критичне мислення, розв'язання проблем, співпраця, ефективно спілкування, мотивація, наполегливість та оволодіння навичками вчитися, які можуть демонструватися в межах базового навчального контенту і які є важливими для успіху в освіті, роботі та інших сферах відповідальності дорослих» [1, с. 18].

Крім опису змісту й технологій глибинного навчання, повсякчас мова йде про необхідність вищим навчальним закладам розглядати «професійний розвиток викладачів як фундаментальну частину загального стратегічного плану задля успіху студентів» [2, с. 16], і цю точку зору ми повністю поділяємо, оскільки без усвідомлення викладачами теоретичних і прикладних аспектів глибинного навчання запровадити його неможливо.

Стверджується, що традиційне навчання не відповідає навчальним потребам сучасних студентів, необхідна співпраця викладачів, у тому числі міждисциплінарна, у впровадженні глибинного навчання, якій характерні три етапи – приєднання, співробітництво, концептуальне осмислення [4, с. 2].

Роздуми про роль викладача в класі, де навчання здійснюється за технологіями глибинного навчання, приводить до висновку, що викладач має навчитися стати навчальним стратегом, навчальним дизайнером, фасилітатором, користувачем мереж, консультантом [5, с. 8].

З-поміж навчальних дисциплін найбільш дослідженими щодо використання технологій глибинного навчання виявились природничі науки, соціологія, психологія, водночас англійська мова, тим більше морська англійська мова, не стали предметом зацікавленості дослідників і практиків, чому є принаймні дві причини: 1) в англомовних країнах англійська мова вже сама по собі є мовою спілкування; 2) у нашій країні є певне непорозуміння стосовно термінів «глибоке навчання» і «глибинне навчання» – обидва вважаються галуззю машинного навчання.

Мета статті – описати організаційно-методичні можливості застосування окремих компонентів глибинного навчання, обраних для впровадження, у навчанні англійської мови студентів морських навчальних закладів в умовах комунікативного навчання.

Виклад основного матеріалу. Якісна імплементація нової методики чи технології неможлива без попередньої ретельної науково-методичної та організаційної підготовки залучених викладачів. Ми маємо досвід кількарічної роботи над впровадженням проекту «Комунікативний підхід до навчання англійської мови за професійним спрямуванням». Її висока результативність: викладачі вміють практично застосовувати комунікативний підхід, студенти вільно володіють англійською мовою як повсякденного вжитку, так і професійного спрямування – доводить ефективність системного навчання викладачів на основі мети й покрокового плану, визначених спільно з індустріальним партнером навчального закладу.

У комунікативного підходу і глибинного навчання є певні спільні ознаки, серед яких – навчання «від студента», активне залучення, навчальні

завдання відображають спілкування в реальному житті [6, с. 206]. Попередні роки цілеспрямованої роботи над розвитком комунікативних умінь призвичаїли студентів до окремих значущих компонентів глибинного навчання, однак воно передбачає більш усвідомлену участь студентів у власному учінні й більш широку палітру вмінь із кожного аспекту.

Поступовий перехід до глибинного навчання на основі розвиненої практики комунікативного підходу до навчання морської англійської мови потребує певних зрушень в організації навчального процесу, особливо суттєвим із яких є зміна акценту – від навчання викладачем на пріоритет самокерування за допомогою викладача. Не менш важливим викликом є пошук необхідних ресурсів для забезпечення змістового наповнення навчальної діяльності студентів.

Теорія глибинного учіння передбачає розвиток у студентів шести пріоритетних «Що?» (оволодіння змістом, ефективне спілкування, критичне мислення й розв'язання проблем, співпраця, самостійно спрямоване навчання, академічне мислення) засобами шести методичних «Як?» (навчання через розпитування, навчання на основі проектів, навчання на робочому місці, комбіноване навчання, персоналізоване навчання, мережеве навчання) [8, с. 2].

Початкові зусилля викладачів спрямовувались на вивчення теоретичних аспектів глибинного учіння та визначення з-посеред них пріоритетних аспектів для практичного впровадження з урахуванням досвіду й можливостей кафедри. Такими для впровадження визначено навчання через розпитування, навчання на основі проектів, комбіноване та персоналізоване навчання для розвитку вмінь ефективного спілкування, співпраці, критичного мислення й самостійного навчання.

Усвідомлюючи, що практично всі компоненти глибинного навчання, обрані нами для дослідження та запровадження, потребують надання студентам завдань для виконання в різних формах комунікативної взаємодії, ми вважали за необхідне здійснити розрізнення понять «вправа/exercise», «діяльнісна вправа/activity» й «завдання/task». Результатом колективного обговорення стали такі дефініції: «вправа» – навчальна процедура, у якій студенти залучені до контрольованої практики певного аспекту мовних систем (граматики, лексики, вимови); «діяльнісна вправа» – навчальна процедура, у якій студенти залучені до більш вільної змістової мовно-комунікативної практики, пов'язаної з метою заняття; «завдання» – навчальна процедура, у якій студенти залучені до виконання змістового цілеспрямованого завдання, яке має комунікативний результат, пов'язаний із можливістю застосування в реальному житті

Наше дослідження можливостей глибинного навчання в практичному вимірі розпочинається з використання технології «навчання через розпитування»/«inquiry-based learning». Традиційно в навчальному процесі запитання ставить викладач, а студент ставить питання, аналогічні їм або розміщені в навчальних матеріалах. Комунікативні заняття також розпочинаються з вільного обговорення світлин, відео, схем, певних документів, ситуацій шляхом elicitation. У вивченні морської англійської мови досить часто необхідні конкретні відповіді, які можуть бути отримані не через пояснення викладача, а шляхом взаємного, послідовного розпитування. Наприклад, “Write your ideas and, in group, compare them: Loading a tanker with liquefied natural gas can be safe/dangerous if ...”.

Замість швидкого пояснення або читання тексту з наступними відповідями на питання, викладач пропонує студентам знайти відповіді, розпитуючи інших студентів, порівнюючи різні варіанти відповідей і разом виходячи на правильні відповіді.

У розроблених нами навчальних посібниках здійснено спроби навчити студентів задаванню питань. Наприклад, розвиваючи вміння студентів підсумовувати правила, розміщені в Міжнародній конвенції з попередження забруднення з суден, пропонується завдання: “In groups, write tricky questions about the equipment of the SOPEP locker”.

У глибинному навчанні викладач може також ініціювати перше запитання або дати стимулювальне завдання, налаштувати їх на пошук відповіді й формулювання подальших запитань, що схоже на звичну роботу в комунікативному навчанні. Але все ж головна роль викладача полягає в провокуванні ініціативних питань студентів для взаємного навчання і для кращого засвоєння навчальної теми.

Із цією метою нами запроваджується розміщення творчо-пошукових завдань для самостійного виконання на навчальній інтернет-платформі Moodle. Студенту рекомендується написати декілька складних, цікавих, проблемних питань або таких, які допоможуть висвітлити незрозумілі для нього частини завдання. Наступне навчальне заняття розпочинається з прийому “Ask three”, тобто студенти мають обговорити свої питання спочатку з трьома студентами, перш ніж обговорити відповіді з викладачем.

Навчання шляхом розпитування вимагає від викладачів і студентів навчитися формулювати питання різного когнітивного рівня. Один із можливих варіантів – ознайомити їх таксономією Блума. Інший – поступово привчити себе і студентів до формулювання різних типів питань, обравши певну систему. Наприклад, розвивати вміння викладачів і студентів формулювати питання, які потребують усе більшої самостійності у висловленні свого ставлення: 1) питання про знання фак-

тів; 2) питання-припущення; 3) питання-судження; 4) питання-пошук альтернатив [7, с. 42].

Навчання на основі проектів має на меті дослідження студентами певного проблемного питання, привабливого, дещо складного, але можливого для розв'язання, і пошук відповіді на нього. У вивченні морської англійської мови можливості проектної роботи обмежені, оскільки всі процедури на судні, документація, вимоги до спілкування на судні, між суднами, з береговими станціями тощо суворо регламентовані й вимагають неухильного дотримання.

Тим не менше в комунікативному навчанні нами використовується цей метод для проектів, яким характерні короткий час виконання, візуальне зображення рішення в презентаціях, усний опис процесу розроблення й результатів проекту, пов'язаність із професійною компетентністю. У нашому досвіді використання таких комунікативних бліц-проектів студенти виявляють зацікавленість і демонструють умотивованість. Як приклад, завдання до проекту в темі «Рятувальні засоби»: “In groups, design a poster with a message to seafarers based on the case”.

Упроваджуючи навчання на основі проектів під час вивчення морської англійської мови, варто разом зі студентами старших курсів і викладачами спеціальних дисциплін, які добре розуміються на нинішніх проблемах судноплавства, визначити перелік можливих проектних завдань відповідно до змісту робочих навчальних програм і розробити до них інструкції. Коректно організована проектна робота сприяє розвитку вмінь студентів критично мислити, співпрацювати, робити незалежні й обґрунтовані висновки.

Комбіноване навчання/blended learning надає необмежені можливості викладачам і студентам для виконання навчальних завдань, тому що поєднує он-лайн навчальні матеріали та можливості он-лайн спілкування й заняття з використанням комп'ютерів із традиційними методами роботи в класі. З комбінованого навчання нами як перший крок обрано «перевернутий клас» – навчання, при якому студенти знайомляться зі змістом майбутнього заняття вдома, а працюють із ним у класі.

На першому етапі дослідження на навчальній Інтернет-платформі Moodle викладачами розміщуються переважно відеоматеріали, технічні тексти, кейси, звіти про аварійні ситуації в морі, які займають значний час для ознайомлення з їх змістом у класі. Приходячи на заняття, студенти вже знають тему заняття, зміст виконаного завдання й можуть його обговорювати, ставити питання один одному для перевірки розуміння.

В умовах комунікативного навчання студенти звичні до таких рухливих вправ, коли вони рухаються класом і розмовляють один із одним. Такі вправи використовуються саме для задавання

питань і відповідей на них. У результаті застосування «перевернутого класу» може видаватися легким задумом і мати певні переваги: залишається більше навчального часу на занятті для спілкування, студенти самостійно вчать вдома і працюють у мережі, що звично й до вподоби нинішній молоді.

За умови правильного розуміння процедури використання вищезазначених методів і ретельної підготовки до занять можна очікувати, що вони, за задумом, сприятимуть розвитку всіх умінь, представлених у теорії глибинного навчання.

Висновки і пропозиції. Короткий огляд аспектів глибинного навчання, обраних нами для практичного впровадження, приводить до висновку, що їх реалізація можлива за умови спільної роботи викладачів над визначенням і послідовним застосуванням детальних науково-методичних рекомендацій стосовно покрокових дій викладачів і студентів. Практичне освоєння нової технології навчання варто, безперечно, здійснювати при розумінні студентами її цілей і доцільності для них самих.

Перспективи подальших досліджень. У наступні роки передбачається послідовне переосмислення ролі викладачів, удосконалення практичного застосування методів глибинного навчання для якісної підготовки студентів до життя в реальному професійному світі. Особливу увагу планується звернути на розроблення й упровадження навчальних стратегій у міждисциплінарному вимірі, розроблення концептуальних засад глибинного навчання в морському навчальному закладі.

Список використаної літератури:

1. Education for Life and Work. Developing Transferable Knowledge and Skills in the 21st Century. URL: https://www.nap.edu/resource/13398/dbasse_070895.pdf (дата звернення: 15.01.2013).
2. Gyurko J., MacCormack P., Bless M., Jodl J. Why Colleges and Universities Need to Invest in Quality Teaching More Than Ever. URL: <https://acue.org/wp-content/uploads/2018/07/ACUE-White-Paper1.pdf> (дата звернення: 15.01.2013).
3. Hewlett and Flora Foundation. Deeper Learning Defined. URL: <https://hewlett.org/library> (дата звернення: 23.04.2013).
4. Johnson B. Deeper Learning: Why Cross-Curricular Teaching is Essential. URL: <https://www.edutopia.org/blog> (дата звернення: 15.01.2013).
5. Martinez M., McGrath D., Foster E. How Deeper Learning Can Create a New Vision for Teaching. URL: <https://nctaf.org> (дата звернення: 15.01.2013).
6. Model Course 3.17 "Maritime English". URL: <https://ru.scribd.com/document/261953765> (дата звернення: 31.10.2014).
7. Sail Safe. Student's Book: навчальний посібник для студентів вищих морських навч. закл. / В.Ф. Кудрявцева, С.Л. Барсук, К.Л. Бойко, М.П. Степанюк. Херсон : ТОВ «ВКФ «Стар» ЛТД», 2017. 204 с.
8. Teaching and Learning for Deeper Learning. URL: <https://deeperlearning4all.org> (дата звернення: 05.07.2018).

Kudryavtseva V. Implementation of deep learning in the course of study Maritime English

The article focuses on the necessity of changing the educational paradigm from surface teaching to deeper learning. The aim of the article is to characterize organizational and methodological possibilities for using some components of deeper learning selected for implementing in teaching English students of maritime training institutions in the framework of communicative approach. Successful in implementing communicative approach to teaching Maritime English, the author is quite right in commenting that its principles are similar to certain features of deeper learning, e.g. student-centered teaching, students learn by active involvement, learning tasks reflect real life communication. The initial steps in teaching instructors theoretical aspects of deeper learning are described. The researcher emphasizes those outcomes of communicative approach which can be useful for systematic work on developing teachers' and students' skills for inquiry-based learning, project-based learning, and combined learning. Some organizational and methodological aspects of gradual shifting to deeper learning are presented, among them mastery of asking questions, need for purposeful designing of a list of possible projects in learning Maritime English, application of a learning Internet-platform the flipped-class strategy. It is stated that practical steps in starting a new teaching and learning technology, deeper learning as well, can be made only if students are aware of its goal and benefits for them. Quite important that further research is planned in cross-disciplinary collaboration and conception of deeper learning at maritime training institutions is planned to be developed.

Key words: deeper learning, communicative approach, inquiry-based learning, project-based learning, blended learning.